

УДК 343.375: 344.2

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2022.18.28>

Бабенко А.М.

*доктор юридичних наук, професор, директор інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Палій М.В.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОСЯГАНЬ НА ВЛАСНІСТЬ ВІД СУМІЖНИХ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. Збройна агресія проти нашої держави викликала суттєві зміни, без сумніву, в усіх сферах суспільного життя. Під впливом деструктивних факторів видозмінюється не лише соціальна та економічна сфера, але й стан та кримінологічні показники злочинності, види кримінальних правопорушень, способи та методи вчинення окремих посягань, виникають нові протиправні практики, що вимагає відповідної реакції як з боку правників-теоретиків, так і правозастосування.

Зазвичай, кримінальні правопорушення проти власності є найбільш поширеними на території України. Поряд з цим, в умовах воєнного стану показники даного виду кримінально караних діянь не лише не зменшилися, але й характеризуються тепер додатковими своїми формами та видами вчинення, як-то, наприклад, мародерство. Зазначені обставини детерміновані рядом чинників, що, серед іншого, викликані умовами військового часу, окупацією частини території України, відсутністю на прифронтових територіях дієвої системи діяльності правоохоронних та інших державних органів. У той же час, правозастосування наразі характеризуються складнощами теоретичної та практичної бази в частині вміння розмежування окремих видів кримінальних правопорушень та військових

кримінальних правопорушень, що посягають на власність. Така ситуація потребує наукових розробок окресленої проблематики, актуальним є дослідження питання розмежування таких суспільно небезпечних діянь, аналіз їх кримінологічних показників, детермінант та заходів протидії і запобігання.

Стандослідження. Дослідженням окремих аспектів кримінальних посягань проти власності та військових кримінальних правопорушень займалося чимало вітчизняних вчених, серед яких В.С.Батиргарєєва, Б.М.Головкін, Ю.А. Дорохіна, О.О. Дудоров, В.П. Ємельянов, М.Й. Коржанський, П.С. Матишевський, Т.А.Денисова, О.М.Литвинов, В.В.Шаблістий, М.І. Хавронюк та інші науковці. Переважно вказані науковці переймалися цими проблемами в умовах мирного часу, в умовах воєнного стану цій проблематиці присвячені одиничні дослідження, що ускладнює наукове забезпечення правоохоронної діяльності.

Метою даної статті є аналіз кримінологічних показників та встановлення ознак складів найбільш поширених кримінальних правопорушень проти власності та їх розмежування від окремих військових кримінально караних діянь.

Виклад основного матеріалу. Наука кримінального права пропонує поділяти кримінальні правопорушення проти власності на «три наступні групи: корисливі кримінальні

правопорушення проти власності з ознаками розкрадання (викрадення); корисливі кримінальні правопорушення проти власності без ознак розкрадання (викрадення); некорисливі кримінальні правопорушення проти власності та предикатні кримінальні правопорушення. При цьому, першу групу з названих кримінальних правопорушень становлять крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, шахрайство, привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Загальними ознаками, що характерні для всіх днів даної групи є: незаконне, безоплатне одержання чужого майна на користь винного або інших осіб та прагнення, спонукання до незаконного збагачення за рахунок чужого майна (корисливий мотив)» [1].

Крадіжка становить таємне викрадення чужого майна (ч. 1 ст. 185 КК України), що полягає у «протиправному ненасильницькому таємну і безоплатну заволодінні чужим майном на користь винного або інших осіб, яке завдало матеріальну шкоду власнику чи іншому володільцю» [2, с. 354].

Грабіж – відкрите викрадення чужого майна (ч. 1 ст. 186 КК України), при якому «винний усвідомлює, що діє в присутності потерпілого або інших сторонніх осіб та помітно для них» [3, с. 67]. Грабіж може бути поєднаним з насильством, що не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого (ч. 2 ст. 186 КК України).

Розбій – напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства (ст. 187 КК України). Суть нападу при розбої «полягає не тільки в застосуванні насильства, але і в створенні об'єктивно і суб'єктивно небезпечної обстановки, яка загрожує застосуванням фізичного насильства до потерпілого, якщо останній буде намагатися протидіяти посяганню» [2, с. 379].

Вимагання – «вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою

насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (вимагання)» (ст. 189 КК України) [4]. Під вимогою пропонується розуміти «висловлену в категоричній формі пропозицію вчинення певних дій або відмови від їх вчинення. Тобто, вимагання – завжди протиправне примушування потерпілого до розпорядження майном або майновими правами на користь вимагателя» [5, с. 44].

Шахрайство – заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (ст. 190 КК України). Зазначається, що «відмінна ознака між обманом і зловживання довірою – сподівання потерпілого на певну «не шкідливу» поведінку винного, де підставою для виникнення таких сподівань у потерпілого слугують відносини довіри, які виникли між потерпілим і винною особою» [6, с. 228]. Основна відмінність шахрайства полягає в тому, що шахрай викликає у потерпілого бажання передати йому майно, при цьому введений в обману потерпілий робить це добровільно. Однак, «добровільність при шахрайстві має уявний характер, оскільки вона обумовлена обманом» [7].

Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – представляє собою три самостійні форми розкрадання (викрадення) чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні (ст. 191 КК України). У науковій літературі вказується, що «основною ознакою, яка об'єднує вказані три форми розкрадання, є особливе ставлення винного до майна, яке він обертає на свою користь або на користь інших осіб, оскільки воно було ввірене винному чи було в його віданні або оперативно-господарському управлінні і мало використовуватися в інтересах власника» [8].

У свою чергу, під розтратою розуміють «незаконне витрачання майна, яке було ввірене винному або перебувало у його віданні», «привласнення полягає у протиправному і безоплатному вилученні винним чужого майна з наміром у подальшому обернути його на свою користь чи користь третіх осіб», «розкрадання шляхом зловживання службовим становищем посадова особа становить заволодіння чужим майном (або набуває право на нього) допускаючи різні зловживання по службі, тобто здійснює ті чи інші незаконні дії всупереч інтересам служби» [2, с. 420-423].

Режим воєнного стану, що був введений з початком повномасштабної війни, викликав ряд змін як в соціально-економічних аспектах, так і в полі правового регулювання ряду суспільних відносин. Серед іншого було суттєво посилено кримінальну відповідальність за вчинення ряду кримінальних правопорушень. Так, Законом України № 2117-IX від 07.03.2022 року [9] було внесено відповідні зміни до чинного КК України в частині посилення відповідальності за кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК України, вчинені в умовах воєнного стану. Даним нормативно-правовим актом вчинення одного із зазначених кримінальних правопорушень віднесено до особливо кваліфікуючого складу. Наприклад, до прийняття зазначених змін звичайний простий склад крадіжки становив кримінальний проступок з відповідними кримінально-правовими наслідками. І лише ч. 2 та наступні ст. 185 КК України становили склад кримінального правопорушення. З прийняттям змін за Законом України № 2117-IX від 07.03.2022 року крадіжка, вчинена в умовах воєнного стану відразу становить особливо кваліфікуючий склад кримінального правопорушення, що тягне за собою кардинально відмінні наслідки для суб'єкта такого посягання. Такі ж зміни було проведено і стосовно складу грабежу, розбою, вимагання та привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Вищеперераховані діяння варто відрізнити від окремих військових кримінальних правопорушень, які серед іншого завдають шкоди суспільним відносинам у сфері охорони власності, що набуло своїх вражаючих масштабів поширення в період збройної агресії Російської Федерації. У першу чергу, мова йде про викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України) та мародерство, під яким варто розуміти викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених (ст. 432 КК України).

Пропонується розглянути показники поширення основних кримінальних правопорушень проти власності та військових кримінальних правопорушень, що посягають на майно.

Так, найбільш поширеними кримінальними правопорушеннями на території України протягом останніх десятиліть завжди були саме корисливі кримінальні правопорушення проти власності з ознаками розкрадання (викрадення). Так, згідно офіційних статистичних даних Генеральної прокуратури України та кримінологічних досліджень [10;16;17;18;19;20] останнім часом спостерігається ускладнення криміногенної обстановки на території всієї України. Змінюються кількісно-якісні параметри злочинності. Так, тільки за 2020 рік було виявлено та зареєстровано 360 622 факти кримінально караних посягань, з яких 190 258 – кримінальні правопорушення проти власності, тобто 52,7 % від загальної кількості. 138 562 випадки серед яких – крадіжка, грабіж – 7 464, розбій – 1 343, вимагання – 649, шахрайство – 26 595, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 10 516. За 2021 рік було обліковано 321 443 кримінальних правопорушень, з яких проти власності склали – 158 729 (49,3% від

загальної кількості) правопорушення, серед яких відповідно було виявлено 113 517 крадіжки, грабіж – 4 830, розбій – 949, вимагання – 542, шахрайство – 23 623, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 10 531. За звітний період 2022 року було зареєстровано 362 636 кримінальних правопорушень на території України (без урахування статистики окупованих населених пунктів), серед яких 113 137 кримінальних правопорушень проти власності (31,1%). Із зазначеної кількості крадіжка була зареєстрована 69 496 разів, грабіж – 2 205, розбій – 492, вимагання – 366, шахрайство – 32 086, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 6 698. За 2022 рік також було виявлено та зареєстровано 250 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 410 КК України та 1 випадок мародерства (ст. 432 КК України). За 2020 рік від крадіжок постраждало 125 768 осіб, з яких 39 569 – особи жіночої статі, даний показник становить 31,4% від загальної кількості потерпілих від корисливих кримінальних правопорушень, 339 неповнолітніх та 67 малолітніх осіб. Від шахрайства у звітному періоді виявлено 21 393 потерпілих осіб, від грабежу – 7 185 осіб, від розбою – 1 464 осіб. За 2021 рік від внаслідок крадіжок потерпілими було визнано 101 758 осіб. Серед яких 29 914 склали жінки (29,4% від загальної кількості), 255 – неповнолітніх та 50 малолітніх. Від шахрайства було зафіксовано 18 103 постраждалих осіб, від грабежів – 4 639 осіб та від розбоїв – 1 040 потерпілих. Слід зазначити, що 62 517 осіб стало жертвами крадіжок у 2022 році. З яких 18 283 – особи жіночої статі (29,2%), 231 неповнолітні особи та 57 малолітніх дітей. У зазначеному періоді від шахрайства постраждало 26 548 осіб, від грабежу – 2 144 та від розбою – 516 осіб. Але варто взяти до уваги той факт, що статистичні дані за 2022 рік не містять об'єктивної інформації щодо стану поширення кримінальних правопорушень, вчинених на окупава-

них та невідконтрольних територіях. Однак, попри це статистичні дані відображають тенденцію до збільшення кількісних показників у зазначеному році, що свідчить про погіршення стану злочинності в цілому, що вимагало від держави відповідної реакції.

Розмежування кримінальних правопорушень проти власності та майнових військових кримінально караних посягань варто проводити на основі аналізу кримінально-правової характеристики. Перша відмінність полягає в різниці об'єктного складу. Так, родовим об'єктом крадіжки, грабежу, розбою, шахрайства, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем є суспільні відносини у сфері власності, тоді як родовим об'єктом військових кримінальних правопорушень становлять суспільні відносини щодо забезпечення встановленого порядку несення або проходження військової служби, який становить сукупність суспільних відносин, що виникають і функціонують у процесі проходження військової служби всіма військовослужбовцями, їх службової і бойової діяльності та регламентуються правовими нормами чинного законодавства і правилами співжиття у військових колективах; відносини власності у складі даних кримінальних правопорушень можуть виступати у якості безпосереднього додаткового об'єкту. Наступна ознака, яка відрізняє аналізовані кримінальні правопорушення – це предмет. Так, предметом кримінальних правопорушень проти власності є будь-яке майно, чуже для винного, яке має певну вартість (наприклад, речі, гроші, цінні метали чи папери та ін.). Тоді, як предметом мародерства виступають особисті речі вбитого чи пораненого (мобільний телефон, годинник). Відповідно до таких речей не відносяться зброя, боєприпаси, документи, які мають військове значення тощо [11].

У свою чергу, для складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 410 КК України предметом будуть виступати зброя, бойові припаси, вибухові або інші бойові речо-

вини, засоби пересування, військова та спеціальна техніка, інше військове майно. Зазначимо, що поняття зброя в контексті ст. 410 КК України охоплює всі можливі види зброї, які належать до військового майна: будь-яка вогнепальна зброя; інші звичайні засоби ураження; ядерна, хімічна, біологічна, лазерна, інфразвук, радіологічна та інші види зброї масового знищення, у т.ч. нові їх види; холодна зброя; газова зброя нервово-паралітичної дії; пневматична зброя калібру понад 4,5 мм зі швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду; спеціальна зброя для стрільби гумовою кулею; електрошокова зброя тощо.

Об'єктивна сторона кримінальних правопорушень проти власності містить спосіб як обов'язкову ознаку складу, що виступає розмежувальною ознакою, наприклад, крадіжка – викрадення, вчинене таємним способом, грабіж – відкритим, шахрайство – заволодіння шляхом обману або зловживання довірою. Тоді як об'єктивною стороною мародерства є виключно дії, які пов'язані з викраденням речей у вбитих чи поранених, а спосіб такого викрадення може бути різний – таємно, відкрито, із застосуванням насилля чи погрози його застосування [11].

Окрім того, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 410 КК України з об'єктивної сторони характеризується діями, які можуть виразитися у таких формах: 1) викрадення військового майна; 2) привласнення військового майна; 3) вимагання військового майна; 4) заволодіння військовим майном шляхом шахрайства; 5) заволодіння військовим майном військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем (; 6) розбій з метою заволодіння окремими видами військового майна – зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою [12]. Дані форми в контексті кримінальних правопорушень проти власності становлять самостійні їх склади.

У рамках об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення також роз-

межувальною ознакою між кримінальними правопорушеннями проти власності та мародерством виступає місце вчинення посягання. Так, для перших воно не має значення, а для мародерства є кваліфікаційною ознакою. Таким місцем може бути – поле бою, певна ділянка, де проводяться активні бойові дії, а також у зоні, яка перебуває під обстрілами військових. Наукова доктрина пояснює, що «полем бою вважається земельна ділянка, морський чи повітряний простір, у якому ведеться бій» [13, с. 575]. У той же час, «бій – основна форма воєнних дій тактичного рівня, яка уявляє собою узгоджені за метою, завданнями, місцем і часом удари, вогонь і маневр військових частин, підрозділів (кораблів, літаків), які ведуться за єдиним замислом і планом для виконання тактичних бойових завдань в обмеженому районі впродовж короткого періоду часу» [14].

Ще однією ознакою, яка виступає в основі розмежування зазначених груп кримінальних правопорушень є суб'єкт. Суб'єктом крадіжки, грабежу, розбою, шахрайства є загальний суб'єкт (фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла віку кримінальної відповідальності). Суб'єктом привласнення і розтрати може бути фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку і якій майно, що є предметом цього посягання, було ввірене чи перебувало в її віданні; а щодо кваліфікованого складу – службова особа, яка вчинила дане діяння шляхом зловживання службовим становищем.

У свою чергу, суб'єкт військових кримінальних правопорушень може бути виключно спеціальний, а саме: військовослужбовець. Так, згідно зі ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», військовослужбовець – це особа, яка проходить військову службу [15]. Таким чином, обов'язково, щоб суб'єкти, під час вчинення мародерства, перебували на військовій службі в ЗСУ чи інших збірних формуваннях.

Отже, вчинення майнового кримінального правопорушення в умовах воєнного

стану може мати місце у районах вогневого ураження, безпосереднього поля бою, лінії фронту, ведення вогневої роботи, тимчасової окупації або проходу військ тощо. Якщо викрадення відбулося під час дії режиму воєнного стану, але поза межами зазначених вище районів та без будь-якого використання умов воєнного стану, то постає питання доцільності застосування такої кваліфікуючої ознаки, що обтяжує покарання. Здається, саме мета посилення кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності переслідується Законом України № 2117-IX, однак судова практика ще має визначити напрямок застосування цієї кваліфікуючої ознаки по майнових кримінальних правопорушень.

Посилення відповідальності за вчинення крадіжки, грабежу, розбою, вимагання, привласнення, розтрати майна або заподіяння ним шляхом зловживання службовим становищем в умовах воєнного є обумовленою, однак вбачається, що такий самий підхід може бути виправданим і стосовно шахрайства (особливо, враховуючи емпіричні показники). Вчинення зазначених кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану є особливо кваліфікуючим складом цих кримінально караних посягань. Водночас, в умовах збройного конфлікту набули свого поширення військові майнові кримінальні правопорушення (ст.ст. 410, 432 КК України). У сучасних умовах для вірного та законного правозастосування безперечно важливо знати та розуміти в чому полягає відмінність військового кримінального правопорушення від кримінальних правопорушень проти власності, які вчинені в умовах воєнного стану.

Так, викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна або заволодіння ними шляхом шахрайства (ст. 410 КК України), на відміну від кримінальних правопорушень проти власності, в першу

чергу, посягає на суспільні відносини щодо забезпечення порядку здійснення права власності щодо військового майна, де додатковим факультативним об'єктом можуть виступати життя, здоров'я, воля, честь та гідність людини. Даний склад кримінального правопорушення також характеризується специфікою предмету посягання, що також слугує розмежувальною ознакою в порівнянні з кримінальними правопорушеннями проти власності. Об'єктивна сторона окремих кримінально караних діянь, що посягають на власність містять схожі ознаки з даним складом в частині способу його вчинення. Також, склад діяння, передбаченого ст. 410 КК України має чітко визначену розмежувальну ознаку – спеціальний суб'єкт, яким може бути виключно військовослужбовець.

У свою чергу, мародерство (ст. 432 КК України), окрім відмінності об'єктного складу посягання, в порівнянні з кримінальними правопорушеннями проти власності, характеризується специфікою об'єктивної сторони, а саме місце вчинення – поле бою. На разі, кримінальне законодавство не містить офіційного визначення такої ознаки, що надає можливості широкого та неоднозначного її трактування при правозастосуванні. Вбачається, що така ситуація може негативно вплинути на практику реалізації даної норми, що вимагає відповідної реакції законодавця. Водночас, мародерство відрізняється від кримінальних правопорушень проти власності ознаками предмету (виключно речі вбитого чи пораненого на полі бою) та спеціального суб'єкта (військовослужбовець).

Висновки. За результатами проведеного дослідження, слід зазначити, що у сучасних умовах військового стану, загострення криміногенної обстановки та збільшення кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганням на майно, для вірного та законного правозастосування безперечно важливо знати та розуміти в чому полягає відмінність військового кримінального правопорушення від кримінальних правопорушень проти власності.

сті, які вчинені в умовах воєнного стану. За результатами проведеного аналізу було встановлено, що в основі розмежування кримінальних правопорушень проти власності та військових кримінальних правопорушень,

що завдають шкоди відносинам власності, лежить різниця ознак складів кримінальних правопорушень – особливості об'єктивної сторони (спосіб, місце, обстановка вчинення), предмету та суб'єкту посягання.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню особливостей окремих кримінальних правопорушень проти власності, які вчиняються в умовах воєнного стану. Встановлено, що кримінальні правопорушення проти власності поділяються на три групи: корисливі кримінальні правопорушення проти власності з ознаками розкрадання (викрадення); корисливі кримінальні правопорушення проти власності без ознак розкрадання (викрадення); некорисливі кримінальні правопорушення проти власності та предикатні кримінальні правопорушення. Визначено, що першу групу з названих кримінальних правопорушень становлять крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, шахрайство, привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Проаналізовано статистичні дані поширення зазначених кримінальних правопорушень проти власності та військових майнових посягань та інші кримінологічні показники за останні три роки.

Проведено розмежування кримінальних правопорушень проти власності, вчинених в умовах воєнного стану та військових майнових посягань, передбачених ст.ст. 410, 432 КК України. Проаналізовано особливості відмінних ознак складів даних кримінальних правопорушень як основу їх розмежування. За результатами проведеного аналізу було встановлено, що в основі розмежування зазначених кримінальних правопорушень лежить різниця ознак складів – особливості об'єктивної сторони (спосіб, місце, обстановка вчинення), предмету та суб'єкту посягання, яким може бути лише військовослужбовець.

Ключові слова: крадіжка, грабіж, розбій, шахрайство, викрадення, кримінальні правопорушення проти власності, майно, зброя, військові злочини, мародерство, воєнний стан.

Babenko A.M., Palii M.V. Distinguishing offences against property from related military criminal offenses in martial law

The article is devoted to the study of the specifics of certain criminal offenses against property, which are committed under martial law. It was established that criminal offenses against property are divided into three groups: self-interested criminal offenses against property with signs of embezzlement (kidnapping); self-interested criminal offenses against property without signs of embezzlement (kidnapping); disinterested criminal offenses against property and predicate criminal offences. It was determined that the first group of the mentioned criminal offenses consists of theft, robbery, robbery, extortion, fraud, appropriation, embezzlement of property or taking possession of it by abuse of official position. Statistical data on the distribution of the specified criminal offenses against property and military property encroachments and other criminological indicators over the past three years were analyzed.

A distinction has been made between criminal offenses against property committed under martial law and military property encroachments provided for in Art. 410, 432 of the Criminal Code of Ukraine. The features of the distinguishing features of the compositions of these criminal offenses were analyzed as a basis for their differentiation. According to the results of the analysis, it was established that the distinction between the specified criminal offenses is based on the difference in the characteristics of the composition - the peculiarities of the objective party (method, place, setting of the offense), the subject and the subject of the offense, which can only be a military serviceman.

Key words: theft, robbery, robbery, fraud, kidnapping, criminal offenses against property, property, weapons, war crimes, looting, martial law.

Список використаних джерел:

1. Стрельцов Є.Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти. Одеса: Астропринт, 2000. 472 с.
2. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 744 с.
3. Хілюта В.В. Розкрадання: поняття, ознаки, проблеми кваліфікації: монографія. Гродно: ГрДУ ім. Я. Купали, 2011. 335 с.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст.131.
5. Панов Н.И. Уголовно-правовое значение способа совершения преступления : учеб. пособие. Харьков : Харьк. юрид. ин-т, 1984. 112 с.
6. Антонюк Н.О. Кримінально-правова охорона власності : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 514 с.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 6-те вид., перероб. і доп. Київ : Юрид. думка, 2009. 1236 с.
8. Пинаев А.А. Уголовно-правовая борьба с хищениям. Харьков : Вища шк.; Изд-во при Харьк. ун-те, 1975. 189 с.
9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 3 березня 2022 року № 2117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>
10. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravororushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
11. Хавронюк М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини). Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 7-ме вид., переробл. та допов. Київ, 2010. 1288 с.
12. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг.ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків: Одісей, 2006. 1184 с.
13. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 2 т. 3-тє вид., перероб. та доп. / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. К. : Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2009. Т. 2. 624 с.
14. Бойовий статут механізованих і танкових військ сухопутних військ Збройних Сил України частина II (батальйон, рота) : затв. Міністерства ва оборони України від 30. 12. 2016. № 605. URL: <https://www.dut.edu.ua/ua/lib/1/category/736/view/1614>
15. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 23.04.2022 р. № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
16. Бабенко А.М. Запобігання організованим, озброєній та терористичній злочинності як складова безпеки в умовах Євроінтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 1. С.54-58.
17. Бабенко А.М. Регіональні особливості злочинності у містах та сільських районах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. / редкол.: В.І. Борисов та ін. Харків: Право, 2018. Вип. 36. С. 42–60. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/157063> (дата звернення: 28.10.2022).
18. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативно-розшукові заходи профілактики і запобігання кримінальним правопорушенням. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. 2021. С. 14–22.

19. Бабенко А.М. Територіально-просторовий аналіз злочинності у населених пунктах Одеської області. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2017. № 2(9). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/11_Babenko.pdf (дата звернення: 28.10.2022).
20. Бабенко А.М., Конопельський В.Я., Чекмарьова І.М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України : монографія. Харків : Право, 2019. 264 с.